

Секція: Мистецтвознавство

Іщенко Євгеній Олександрович

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри сценічного мистецтва

Київський міжнародний університет

м. Київ, Україна

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ПРОБЛЕМАТИКА КУЛЬТУРНОЇ ТРАВМИ

Американський соціолог Дж. Олександр виокремлював дві основні моделі розуміння травми: "просвітницьку" та "психоаналітичну". Перша давала опис травми як вид раціональної відповіді на раптові зміни на особистому чи соціальному рівні. Відповідю на травми будуть зміни, які до них призвели. Пам'ять про пережитий негативний досвід буде впливати на дії в майбутньому.

На відміну від першого варіанту, психоаналітична модель відштовхується від ідеї, що відповіддю на травмуючі події є несвідомі дії. Люди, що пройшли травматичний досвід, не здатні до його осягнення та раціонального розуміння, наслідком чого стає повне його усунення із пам'яті.

Для обох, розглянутих Дж. Олександром варіантів, характерна уява про можливість існування як індивідуальної так і колективної травми. Найбільш впливовою науковою працею в дослідницькому полі *trauma studies* цього моменту лишається книга К. Карут 1995 р. "Невостребованный опыт: травма, нарратив и история", в якій вона вперше застосувала поняття "теорія травми". Карут підкреслює, що травма не психічна хвороба, а історія, спроба розповісти нам про реальність та правду, які за інших варіантів недосяжні.

Інша проблема, що виникає при вивченні поняття "травми" є проблема свідoctва як специфічного досвіду ХХ ст. Свідoctво є не лише твердженням

про певну подію, але й дискурсивною практикою, в процесі якої власна мова свідка стає матеріальним доказом правди. Свідок є провідником пам'яті, через його висловлювання травматичний досвід стає відкритим для аудиторії, яка включає в себе в тому числі й дослідника травми. Дослідниця А. Асман вказує на принципову важливість свідка для ідентифікації злочинців і жертв, яка може бути встановлена лише ззовні.

Важливим моментом є зв'язок між культурною травмою та її зв'язком із колективною ідентичністю. Травматичні події ставлять під загрозу "стабільність сенсу", соціальна криза супроводжується культурною та загрожує відчуттю колективної ідентичності.

Після Першої світової війни З. Фрейд вніс корективи в свої уявлення про травматичну пам'ять в есе 1920 року "По той бік принципу задоволення". З точки зору австрійського психіатра, невроз провокується не самою травматичною подією, а неможливістю згадати, що сталося насправді. У звичайному стані свідомість послідовно фіксує чуттєвий досвід. Травма – це подія, що не може бути включена в таку послідовність, оскільки її сенс розкривається пізніше, ніж потрібно.

Таким чином, оскільки людські групи не можуть самі по собі прийняти рішення про те, що вони травмовані, в центрі уваги дослідників опиняються інститути та агенти, які впливають на розуміння соціальної реальності як травматичної.

Література

1. Александер Дж. Культурная травма и коллективная идентичность // Социологический журнал. №3. М., 2012. С. 5-40.
2. Ассман А. Длинная тень прошлого: Мемориальная культура и историческая политика. М., 2018. 328 с.
3. Фрейд З. По ту сторону принципа наслаждения // "Я" и "Оно". СПб., 2014. 288 с.
4. Эткінд А. Кривое горе: Память о непогребенных. М., 2018. 328 с.